

ლადო ვარდოსანიძე

**საქართველოს პირობებში „ტრადიციონალისტური“ (სოფლური)
და „მოდერნისტული“ (ქალაქური) (სუბ)კულტურების
მახასიათებელთა შევირისპირების მსდელობა**

(მასალა განსჯისთვის)

*„მე ერთ პატარა სოფელს დავაკლდი,
და შენს სიდიდეს ვერ მივემატე“
ლექსიდან „დიდი ქალაქი“.*

ანზორ აბულაშვილი (1932, სოფ. ჯუგაანი – 2013, თბილისი) – ქართველი პოეტი

*„პარიზელობა არ ნიშნავს პარიზში დაბადებას.
ეს ნიშნავს პარიზში ხელმეორედ დაბადებას“*

საშა გიტრი (Alexandre Georges-Pierre Guitry)

*(1885, სანქტ-პეტერბურგი, რუსეთის იმპერია – 1957, პარიზი, საფრანგეთი)
ფრანგი მწერალი, მსახიობი, რეჟისორი, პროდიუსერი*

გაეროს მონაცემებით, 2023 წლის სექტემბრისთვის, დედამიწის მოსახლეობის რაოდენობამ 8 მილიარდს გადააჭარბა. ამ მხრივ, საქართველო, 3,7-მილიონიანი მაჩვენებლით, მსოფლიო რუკაზე 130-ე ადგილზეა (სულ აღრიცხულია 242 სახელმწიფო, „ჯუჯა სახელმწიფოების“ ჩათვლით). დღეს, დედამიწის მოსახლეობის 57,5% ქალაქებში და ურბანულ აგლომერაციებში ცხოვრობს; გაეროს პროგნოზით, 2050 წელს ეს წილი 68,6% შეადგენს. საქართველოს ქალაქებსა და დაბებში ქვეყნის მოსახლეობის 59,5% ბინადრობს, მათ შორის 1,2 მილიონი თბილისშია. ამ მონაცემებს 2024 წელს დაგეგმილი საქართველოს მოსახლეობისა და საცხოვრისის საყოველთაო აღწერა დააზუსტებს.

ეს ციფრები ცხადად მეტყველებს, რომ ქართული საზოგადოება გადის „გაქალაქების“, ურბანულ გარემოში ცხოველქმედობის რთულ, მაგრამ გარდაუვალ და შეუქცევად ისტორიულ ეტაპს. მაგრამ, ურბანიზაციის, „გაქალაქების“ ტენდენციის შეფასება მხოლოდ სტატისტიკური მონაცემებით საკმარისი არ არის – გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია ამ პროცესის „ხარისხობრივი“ მახასიათებლების გამოვლენა. ზოგადად, ურბანიზაციის ასეთი ორბუნებოვნება, უფრო კონკრეტულად კი – მატერიალურ-გეგმარებითი და სოციალურ-კულტურული სინკრეტიზმი ურბანიზაცია სამეცნიერო წრეებში ჯერ კიდევ საბჭოეთის პერიოდში იყო გაცნობიერებული (ჯაოშვილი, ლუტიძე 1976: 170; Философская энциклопедия 1970: 285-286).

ურბანიზაციის პროცესის მართვა, სრულფასოვანი სოციალურ-ეკონომიკური წარმატება და მდგრადობა დიდადაა დამოკიდებული საზოგადოების უკლებლივ ყველა ჯგუფისა თუ ცალკეული წევრის მხრიდან ამ ფენომენის რაობისა თუ ბუნების სიღრმისეულ გაცნობიერებასა და პრაქტიკულ გათავისებაზე. მეტიც, ასეთი მიდგომა, საზოგადოებრივი განვითარების დღევანდელ ეტაპზე, ეროვნული იდეოლოგიის საფუძველი უნდა გახდეს; მასზე დასაშენებელი საზოგადოების ცხოველქმედობის ყველა ინსტიტუტი თუ დარგობრივი/სექტორული პოლიტიკები.

დასამალი არაა, რომ, ისტორიულად, ქართული კულტურა სოფლური, ტრადიციონალისტური კულტურაა; ურბანული წარმონაქმნები მასში დისკრეტული ხასიათისა იყო და, ძირითადად, უცხოტომელთა სამეურნეო-ეკონომიკურ საქმიანობას – ხელოსნობასა და ვაჭრობას, ხშირად, მართვასაც კი უკავშირდებოდა. ამიტომაც, რომ დღემდე ჩვენ ვაზროვნებთ ქართული (ეროვნული) კულტურის ერთიანი, თითქოსდა განუშრევებელი, განუყოფელი სხეულის კატეგორიებით და ნაკლებ ყურადღებას ვაქცევთ მასში მიმდინარე დიფერენცირების დინამიკურ პროცესებს, უნინარესად, ქართული მოდერნული ურბანული კულტურის სწრაფ ფორმირებას.

ამ მხრივ, უმნიშვნელოვანესია ზოგადეროვნული კულტურის ნიაღში ქალაქური (ურბანული) (სუბ)კულტურის კრისტალიზების გააზრება. ჩვენი თანამემამულეების ფართო წრისთვის ეს (სუბ)კულტურა ეფემერული რამ არის; მისი ხელშესახები, ხილვადი, ცხოვრებისეული მახასიათებლები თუ გამოვლენები ნაკლებადაა გაცნობიერებული. სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია სოფლური და ქალაქური (სუბ)კულტურების მახასიათებლების მაქსიმალურად კონკრეტული, ხშირად უტრირებულიც კი, გამოვლენა და წარმოჩენა.

ხაზი უნდა გავუსვა იმ გარემოებას, რომ ამ თემაზე მსჯელობას პირველად არ ვთავაზობ დაინტერესებულ აუდიტორიას – ჯერ კიდევ ოციოდე წლის წინ, ჟურნალის „ა+d ქართული პროექტი“, 2004 წლის ივლისის ნომერში გამოვქვეყნე სტატია „გზაჯვარედინი: რურალური-ურბანული. მასალები განსჯისათვის“. თავის დროზე, ასპირანტურაში სწავლისას, ამ თემით დაინტერესებისკენ მიბიძგა ჩიკაგოს ეკოლოგიური სკოლის გამორჩეული წარმომადგენლის, ლუის ვირთის (Louis Wirth) ურბანოციოლოგიის კლასიკად ქცეულმა თეორიულმა ნაშრომმა – „ურბანიზმი, როგორც ცხოვრების წესი“ (Wirth 1938; ვირთი 2014). ამ სტატიაში ავტორს შემოაქვს „ქალაქის“ შემდეგი განსაზღვრება: „სოციოლოგიური მიზნებისათვის ქალაქი შეიძლება განვსაზღვროთ როგორც სოციალურად ჰეტეროგენურ ინდივიდთა შედარებით მსხვილი, მჭიდრო და მუდმივი დასახლება“ (ვირთი 2014: 31). გარკვეული კატეგორიულობის მიუხედავად, ეს დეფინიცია არსებითად იძლევა ქალაქის ფენომენის ზოგად მონახაზს.

ლ. ვირთი გამოყოფს ურბანული კულტურის რამდენიმე იმანენტურ მახასიათებელს, რომელთა შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შემდეგი:

- „[...] ქალაქის საზოგადოების წევრებს შორის პიროვნულ შტრიხთა, საქმიანობის ფორმათა, კულტურული ცხოვრებისა და იდეების უფრო ფართო დიაპაზონი, ვიდრე სოფლის მცხოვრებთა შორის“ (ვირთი 2014: 35);
- „როგორც წესი, ქალაქელები ერთმანეთს ძალიან სეგმენტირებულ როლებში ხვდებიან. სასიცოცხლო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისას ისინი, ბევრად მეტ სხვა ადამიანზე არიან დამოკიდებულნი, ვიდრე სოფლის მაცხოვრებლები. [...] სწორედ ეს აქვთ მხედველობაში, როდესაც ამბობენ, რომ ქალაქს მეორადი, და არა პირველადი კონტაქტი ახასიათებს“ (ვირთი 2014: 36);
- „საზოგადოებაში, რომლის წევრთა რაოდენობა გადაცდა იმ ზღვარს, როდესაც თითოეული ადამიანი შეიძლება ერთმანეთს იცნობდეს და ერთადაც მოიყაროს თავი, წარმოიშობა გაშუალებული კომუნიკაციისა და ინდივიდუალურ ინტერესთა დელეგირების გზით გამოხატვის საჭიროება“ (ვირთი 2014: 37).

ჩვენთვის არსებითია, რომ ამ ურბანულ მახასიათებლებს ლ.ვირთი მეორე – სოფლური („რურალური“) კულტურის პოლუსის – ფონზე განიხილავს. ზოგადად, ეს ნაშრომი მაღალ თეორიულ დონეს განეკუთვნება. რაც შეეხება ამ პრობლემატიკის ემპირიულ კვლევას, აქ გამოირჩევა ორი ავტორის – პოლონელისა და ამერიკელის – არანაკლებ მნიშვნელოვანი, საფუძვლიანი ნაშრომი – „პოლონელი გლეხი ევროპასა და ამერიკაში“ (Thomas, Znaniecki 1918).

ლუის მამფორდმა (Lewis Mumford) საყოველთაოდ ცნობილ მონოგრაფიაში – „ქალაქების კულტურა“ – ჩამოაყალიბა ქალაქის მასშტაბური, მრავალმხრივი განსაზღვრება: „ქალაქი, სრული გაგებით, არის გეოგრაფიული კომპლექსი, ეკონომიკური ორგანიზაცია, ინსტიტუციური პროცესი, სოციალურ ქმედებათა თეატრი და კოლექტიური ერთობის ესთეტიკური სიმბოლო“ (Mumford 1938). (ფრჩხილებში აღვნიშნავ, რომ ჩემთვის პროფესიულ გზამკვლევად იქცა ამ წიგნში ჩამოყალიბებული მაქსიმა: „ენასთან, როგორც ასეთთან, ერთად, ის [ქალაქი] რჩება ადამიანის უდიდეს მონაპოვრად (greatest work of art)“ (თარგმანი ინგლისურიდან ჩემია – ლ.ვ.).

უფრო ადრე, ქალაქის გააზრებას თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძველი შესძინა ურბან-სოციოლოგიის კლასიკოსის – მაქს ვებერის (Max Weber) ნაშრომმა „პროტესტანტული ეთიკა და კაპიტალიზმის სულისკვეთება“ (Вебер 1990). ამ სტატიის დაწერისას, ვსარგებლობდი სხვა, ჩემთვის ცნობილი წყაროებითაც (მაგ., Гумилёв 1993; Нижарадзе 2014).

ხსენებულ (სუბ)კულტურათა შეპირისპირებისათვის თვალნათლივ წარმოსაჩენად ვარჩიე ცხრილის ლაკონიური, „ღია“ (არასასრულო) ფორმატი – „ღია“, რადგან მკითხველს შეუძლია თავის წარმოდგენაში თავად გააგრძელოს, შეავსოს მახასიათებლების შეთავაზებულ წყვილთა ნუსხა. ამასთან, პუბლიკაციის შინაარსის უკეთ შესაცნობად, საჭიროდ მიმაჩნია რამდენიმე წინასწარი დათქმის, ერთგვარი განმარტებების, წარმოდგენა. ეს დათქმებია:

- (1) „შეპირისპირება“ შინაარსობრივად არ ნიშნავს „დაპირისპირებას“; ასეთი მიდგომა არაკორექტული იქნებოდა, უწინარესად, ქართული ტრადიციული სოფლური (სუბ)კულტურის მიმართ;
- (2) განსაზღვრება „სოფლური“ მოკლებულია ნეგატიურს თუ კნინებითს კონოტაციას; ის, უბრალოდ, მიუთითებს განსახლების განუყოფელი სისტემის ორიდან ერთ-ერთ პოლუსზე და შეიძლება შეიცვალოს უფრო „პოლიტიკორექტული“ ტერმინით – „ტრადიციონალისტური“;
- (3) გასათვალისწინებელია, რომ შეთავაზებული მახასიათებლები თეორიული კონსტრუქტია, რადგან ეს მახასიათებლები, განსაკუთრებით, ჩვენს ეპოქაში, წმინდა, „სტერილური“ სახით, ფაქტობრივად, აღარ არსებობს ურბანიზაციის პროცესში სოციოკულტურული დიფუზიის გამო. ეს ქმნის მეტად საგულისხმო მოვლენას – თანამედროვე ქართული საზოგადოებისა და მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის მარგინალობას. ამგვარი მდგომარეობის ასახსნელად გამოვიყენებ ჩემს საკუთარ ფორმულას – „აღარც სოფლური, მაგრამ, ჯერ არც ქალაქური“;
- (4) აგრეთვე მნიშვნელოვანია იმის გაცნობიერება, რომ ჩვენი საზოგადოება არსებობს არა აღწერილ ორ პოლარულ მდგომარეობაში – „კლასიკურ სოფელში“ ან „კლასიკურ ქალაქში“, – არამედ სოციოკულტურული კონტინუუმის გარკვეულ, თანაც დინამიკურ სკალაზე, სადაც ყოველ კონკრეტულ მდგომარეობას მახასიათებლების კონკრეტულივე, უნიკალური კომბინაცია განსაზღვრავს;
- (5) გასათვალისწინებელია ამა თუ იმ მახასიათებლის არა დღევანდელი მდგომარეობა, არამედ საკმარისად გამოკვეთილი, ცხადი ტენდენცია – განურჩევლად ამა თუ იმ პიროვნების ინდივიდუალური შეხედულებებისა თუ პირადი ცხოვრებისეული პრაქტიკისა;
- (6) შეთავაზებული შეპირისპირება, მის **სოფლურ ნაწილში**, რელევანტურია ქართული ან, თუ გნებავთ, კავკასიური კულტურული წრისთვის; ხოლო **ქალაქურ ნაწილში** კი ის ასახავს საქართველოსთვის სამიზნე იდეურ-პოლიტიკურ მიმართულებად არჩეულ, დასავლეთ ევროპის განვითარებული ქვეყნების ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ურბანულ მახასიათებლებს;¹
- (7) ჩემთვის, როგორც ურბანისტიკისთვის, მთავარია მკითხველმა, შეპირისპირებულ მახასიათებელთა ყოველ წყვილში, და მათ შორის გაშლილ კონტინუუმში, დაინახოს „გეორეფერენტულობა“, ანუ ადამიანთა თუ ინსტიტუციების სივრცითი ქცევის მოდელების („პატერნების“)

¹ იოსებ გრიშაშვილის მიერ „ძველი ტფილისის ლიტერატურულ ბოჰემაში“ ბრწყინვალედ აღწერილი ტფილისური („ახლო აღმოსავლური“) ქალაქური კულტურა, ამ შემთხვევაში, გამოუსადეგარია.

გავლენა საზოგადოების ცხოველქმედობის სივრცეზე (ტერიტორიის ორგანიზებაზე, ანთროპოგენულ სტრუქტურებზე და ა.შ.). საამისოდ სასურველია მკითხველმა მოახდინოს შეპირისპირებულ წყვილთა შინაარსების პროეცირება მისთვის ცნობილ ვითარებებზე თუ მაგალითებზე – იქნება ეს მისი პირადი ცხოვრებისეული გამოცდილება (ე.წ. „ჩართული დაკვირვების“ შედეგი) თუ მასმედიის (მხატვრული ლიტერატურა, ჟურნალ-გაზეთები, თეატრი, კინო, ტელევიზია, ინტერნეტი) მეშვეობით გაცნობილი სიუჟეტები/ტექსტები.

(8) დაბოლოს, მატრიცა ასახავს მხოლოდ ჩემს სუბიექტურ პოზიციას და, რა თქმა უნდა, არ წარმოადგენს „საბოლოო ინსტანციის“ ჭეშმარიტების“ პრეტენზიას. ამ გარემოების ხაზგასასმელად, ტექსტი შეგნებულადაა დაწერილი პირველი პირისგან, თუმცაღა მესმის, რომ ამგვარი მოდუსი ნაკლებადაა მიღებული სამეცნიერო პრეტენზიის მქონე პუბლიკაციებში.

მახასიათებელთა ქვემოთ მოყვანილი შეპირისპირებული წყვილები დაჯგუფებულია თემატურ რუბრიკებად; ასეთი ფორმალური ხერხი, ზოგ შემთხვევაში, შეიძლება მეტად პირობითი ან ხისტი აღმოჩნდეს და, მკითხველის აზრით, გადაჯგუფებას საჭიროებდეს.

„ტრადიციონალისტური“ (სოფლური) და „მოდერნული“ (ქალაქური) (სუბ)კულტურების მახასიათებლების შეპირისპირების მატრიცა

„ტრადიციონალისტური“ (სოფლური) (სუბ) კულტურის მახასიათებლები	„მოდერნული“ (ქალაქური) (სუბ) კულტურის მახასიათებლები
განსახლების სისტემა, ხელთქმნილი გარემო	
სპონტანური, დაუგეგმავი, „ორგანული“, „ფოლკლორული“ განაშენიანება და არქიტექტურული ფორმები	პროფესიულ დაგეგმარებაზე დაფუძნებული განაშენიანება და არქიტექტურული ფორმები
დასახლების როგორც ეთნოკონფესიური, ისე ფუნქციურ-გეგმარებითი ერთგვაროვნება	ეთნოკონფესიური მრავალფეროვნება; ზონირების პრინციპზე დაფუძნებული ფუნქციურ-გეგმარებითი სტრუქტურა
თვითკმარ, ფუნქციურ-ტერიტორიულად შეკრულ სოფლებში ბინადრობა	ფუნქციურ-ტერიტორიულად გახსნილ ურბანულ აგლომერაციებში ცხოველქმედობა
მოსახლეობისა და განაშენიანების დაბალი სიმჭიდროვე	მოსახლეობისა და განაშენიანების მაღალი სიმჭიდროვე
ახლო ნათესავების საგვარეულო უზენადად სახლობა	ნათესავების ურბანულ სივრცეში დისპერსიული ბინადრობა
(საქორწინო) პარტნიორის შერჩევის შეზღუდული ეთნოკონფესიური და გეოგრაფიული არეალი	(საქორწინო) პარტნიორის შეუზღუდავი შერჩევა
ცენტრალური ფუნქციებისა და საზოგადოებრივი სივრცეების/ობიექტების სიმწირე და ფუნქციურ-გეგმარებითი ბუნდოვანება	მკაფიოდ გამოხატული, მრავალრიცხოვანი ცენტრალური ფუნქციები და საზოგადოებრივი სივრცეები/ობიექტები
ისტორიული, ტრადიციული ტოპონიმები, არაფორმალური დამისამართება	ფორმალური ურბანონიმები და ფორმალური დამისამართება
საზოგადოებრივი სივრცეების ბუნებრივ-ლანდშაფტური ხასიათი	არქიტექტურულ-მხატვრულად კეთილმონყობილი საზოგადოებრივი სივრცეები

ეკონომიკა, მეურნეობა, დრო, შრომა	
შრომის, სამეურნეო საქმიანობის ერთგვაროვნება და კონკრეტულ ადგილ(ებ)ზე „მიზმა“	პროფესიებისა და სამეურნეო-ეკონომიკური საქმიანობის ღრმა სპეციალიზაცია და დისტანციური მუშაობის შესაძლებლობა
პროფესიული საქმიანობის შეზღუდული დიაპაზონი	პროფესიული საქმიანობის უკიდურესი დიაპაზონი
სამეურნეო-ეკონომიკური და სოციალურ-კულტურული აქტივობების ხისტი ფენოლოგიური განრიგი, ბუნებრივი ციკლები	სამეურნეო ეკონომიკური და სოციალურ-კულტურული აქტივობების უწყვეტი, თავისთავადი, თვითმყოფი განრიგი
საცხოვრისის სტრუქტურის გენდერული ზონირება	საცხოვრისის სტრუქტურის ფუნქციური ზონირება
ნატურალური მეურნეობა, „ბარტერული“ ურთიერთობები	ფულად-საკრედიტო ურთიერთობებზე დაფუძნებული საბაზრო ურთიერთობები
ფულად-საკრედიტო ურთიერთობების გაუცნობიერებლობა და მევახშეობის მავნე მოვლენად აღქმა	ფულად-საკრედიტო ურთიერთობების გაცნობიერება-გათავისება და საბანკო სისტემის განვითარება
დროის აღქმისა და ათვისების ციკლური ხასიათი	დროის აღქმისა და ათვისების ხაზობრივი ხასიათი
ცხოვრების წყვეტილი, ბუნებრივ ციკლებსა და პირობებზე დამოკიდებული ხასიათი	საზოგადოებრივი ცხოვრების უწყვეტი, სადელტამისო ხასიათი
მანძილის კატეგორიის ბუნებრივი, ცალსახა აღქმა	მანძილის კატეგორიის დროის კატეგორიაში ინვერსია (წარმოსახვითი გადაყვანა)
მამაკაცების აგროკულტურაში გარდაუვალი დასაქმება, ქალების დიასახლისობა	ვაჭრობა, ხელოსნობა, მართვა, არამატერიალური წარმოება, თავისუფალი პროფესიები
წლის სტრუქტურირება შრომის თვალსაზრისით ერთგვაროვან აგროკულტურულ პერიოდებად და ბუნებრივ განათებულობაზე დამოკიდებულება	წლის სტრუქტურირება დღე-ღამის მონაკვეთებად, „ღამის ცხოვრება“, კვირებად (სამუშაო და სადაგი დღეები), შვებულებების სისტემა
გძელვადიანი დაგეგმვისა და საპროექტო აზროვნების დეფიციტი, „დღეს და ახლა“ სინდრომი	დაგეგმვის მოკლევადიანი, საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი პერიოდების გათვალისწინება, „საპროექტო აზროვნება“
ტექნიკური საშუალებების პრიმიტიული, უცვლელი ფორმები	სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის პროდუქტების საყოველთაო გავრცელება და ათვისება
სამეურნეო-ეკონომიკური სოლიდარობა, ნებაყოფლობითი კოოპერირება	მძაფრი ინდივიდუალური და ინსტიტუციური კონკურენცია
ადამიანებისა და ქონების დაუზღვევლობა	ადამიანებისა და ქონების დაზღვევის გავრცელებული პრაქტიკა
ცხოველქმედობის კაპიტალიზაციის არარსებობა	ცხოველქმედობის ტოტალური კაპიტალიზაცია
ტრადიციული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები	ახლებური სოციალურ-ეკონომიკური გამოწვევები
უნარჩენო სამეურნეო საქმიანობა	დიდი რაოდენობის ნარჩენების წარმოქმნა
საკარმიდამო განაშენიანების ტიპოლოგიური ერთფეროვნება	განაშენიანების ტიპოლოგიის მრავალფეროვნება

პოლიტიკა, მმართველობა, ინფორმაცია	
საზოგადოებრივი ურთიერთობების მარეგულირებელი დაუნერგელი ადათი, ჩვეულებითი სამართალი, საყოველთაოდ აღიარებული ტრადიცია, არაფორმალური სოციალური კონტროლი	საზოგადოებრივი ურთიერთობების მარეგულირებელი ფორმალიზებული და ინსტიტუციონალიზებული საკანონმდებლო-ნორმატიული სისტემა
გერონტოკრატია, უფროსთა ავტორიტეტი, „ბიზანტიზმი“	ბიუროკრატია, მერიტოკრატია, ინსტიტუციონალიზებული მმართველობა
ადგილობრივ, სათემო საკითხებში ჩართულობა	საზოგადოებრივი მნიშვნელობის, სახელმწიფო მასშტაბის საკითხებით დაინტერესება
უშუალო დემოკრატია	დელეგირებული დემოკრატია
პოლიტიკური პასიურობა	პოლიტიკური აქტიურობა
ინფორმაციის გავრცელების ქსელური („რატიალური“), პიროვნებათაშორისი სისტემა	ინფორმაციის გავრცელების კომბინირებული სისტემა – ქსელური (ინტერნეტზე დაფუძნებული) და ლერძული („აქსიალური“)
არსებული წესწყობილების შენარჩუნება – კონსერვაცია	ინოვაციების უწყვეტი პროცესი
საცხოვრისის მართვა ოჯახის უფროსის მიერ	საცხოვრისის მართვის ფორმების მრავალფეროვნება
ბუნება	
ადგილობრივი თემისა და ბუნების სინკრეტიზმი	საზოგადოებისა და ბუნების გამიჯვნა, რეფლექსია ბუნების მიმართ
ბუნებრივი რესურსების რაციონალური მოხმარება, მდგრადობის გათავისება	ბუნებრივი რესურსების შეუზღუდავი ათვისება, მომხმარებლობა
ბუნება – ყოველდღიურობის გარემო	ბუნების ელემენტების შემოტანა ურბანულ გარემოში; ბუნების „გაკეთილშობილება“
შინაური ცხოველების პრაგმატული დანიშნულება	შინაური ცხოველების „კომპანიონის“ სტატუსი; მათი ესთეტიზაცია
სამეურნეო და სოციალური აქტივობებისა და უქმეების ფენოლოგიური და რელიგიური რეჟიმი	ეკონომიკური და სოციალურ-კულტურული აქტივობების ყოველკვირეული და წლიური რეჟიმი
შინაურ ცხოველთა და მცენარეების ენდემური, შეზღუდული ნომენკლატურა	შინაურ ცხოველთა და მცენარეების გლობალური ნომენკლატურის ფართო გავრცელება-ინტროდუქცია
ბუნებრივ ლანდშაფტზე მორგებული სამეურნეო საქმიანობა	ბუნებრივი ლანდშაფტის მორგება სამეურნეო-ეკონომიკურ მიზნებზე
სოციალურ-დემოგრაფიული და ფსიქოლოგიური მოდელი	
სამყაროს რელიგიურ-მისტიკური აღქმა, ცრუმორწმუნეობა	სამყაროს სამეცნიერო-რაციონალური ინტერპრეტაცია
რელიგია – ცხოვრების იმანენტური ნაწილი	რელიგია – კულტურული იდენტობის კომპონენტი
დიდი, რამდენიმეთაობიანი, პატრიარქალური, პატრილინეარული, პატრილოკალური ოჯახი	ნუკლეარული, ორთაობიანი, ეგალიტარული ოჯახი; ოჯახის ფორმების მრავალფეროვნება

გვარიშვილობის, წარმომავლობის პატივისცემა	ადამიანის პირადი ღირსებების/წარმატებების პატივისცემა
უფროსი თაობის, „დროული ადამიანების“ განსაკუთრებული პატივისცემა	„ეიჯიზმის“ ყოველგვარი გამოხატვის უარყოფა
დაუნერეული ტრადიციით მკაფიოდ განსაზღვრული სოციალური როლები	ფორმალიზებული სოციალური როლები
უშუალო, პირველადი სოციალური კონტაქტები	გაშუალებული, მეორადი სოციალური კონტაქტები
არჩევანის კატეგორიის (დიაპაზონის) შეზღუდულობა, ცხოვრების გზის წინასწარგანსაზღვრულობა	ცხოვრების წესის და პროფესიული კარიერის შეუზღუდავი არჩევანი
სოციალური მობილობის მინიმალური შესაძლებლობა და პროფესიული კარიერის ინსტიტუტის არარსებობა	პროფესიული მობილობისა და კარიერული ზრდის ფართო შესაძლებლობა
ოჯახში ბავშვების შეუზღუდავი რაოდენობა (ბუნებრივი, უმართავი რეპროდუქცია), ბავშვთა სქესისადმი სელექციური მიდგომა („ბიჭის“ უთუო პრიორიტეტი)	რეპროდუქციულობის მართვა, „Zwei Kinder System“, ბავშვთა სქესისადმი არასელექციური მიდგომა
ინტელიგენციის არარსებობა	ინტელიგენციის/ინტელექტუალების ფენის წარმოშობა
ბავშვის სოციალურ-კულტურული ასაკის გამოყოფლობა, ადრეული სოციალიზაცია	ბავშვის ასაკის სოციალურ-კულტურული გამოყოფა, გვიანი სოციალიზაცია
სექსუალური ქცევის პროკრეატიული (რეპროდუქციული) დომინირება და ორკეცი გენდერული სტანდარტები	სექსუალური ქცევის ძირითადად რეკრეაციული ხასიათი და უნივერსალური სტანდარტი
საზოგადოებრივი ცხოვრების ტაბუდადებული თემები	საზოგადოებრივი ცხოვრების ტაბუდადებული თემების არარსებობა
სოციალურ-კულტურული აქტივობა ოჯახის ფარგლებში	სოციალურ-კულტურული სერვისების ინსტიტუციონალიზება
მოკლე სოციალური დისტანციები	გაზრდილი სოციალური დისტანციები
დაბალი სოციალური და ტერიტორიული მობილობა	მაღალი სოციალური და ტერიტორიული მობილობა
არსებული სოციალურ-კულტურული ჯგუფების შენარჩუნება	ახალი სოციალურ-კულტურული ჯგუფების აღმოცენება
უმცირესობათა უფლებების იგნორირება/დევნა	უმცირესობათა უფლებების აღიარება და დაცვა
არაფორმალური სოციალური კონტროლი	ფორმალიზებული სოციალური კონტროლი
თემისა და საზოგადოებრივი აზრის დიქტატი, კონფორმიზმი	ინდივიდუალიზმი, „ნონკონფორმიზმი“, privacy
თანდაყოლილი სოციალური კავშირების (ნათესაობა, მეზობლობა) დომინირება	შეძენილი სოციალური კავშირების (მეგობრები, თანამშრომლები) უპირატესობა
მკაფიოდ გამოკვეთილი, შინაგანი და გარეგანი გენდერული იდენტობა	გენდერული იდენტობის გაბუნდოვნების, მკაფიო საზღვრების წაშლის ტენდენცია, „უნისექსუალობა“
უშუალო სოციალური კონტაქტები	გაშუალებული სოციალური ურთიერთობები
ნეპოტიზმი	პირადი თვისებების დაფასება

ლადო ვარდოსანიძე

ეთნოცენტრიზმი, ვიწრო ნაციონალიზმი, კუთხურობა, ქსენოფობია	მსოფლიოს მრავალფეროვნების აღქმა, რაციონალური პატრიოტიზმი, რჯულმემყნარებლობა, ემპათია
სტუმარმასპინძლობის კულტი	რაციონალური სტუმართმომღებლობა
კულტურული რეფლექსიის არქონა	კულტურული რეფლექსია
კულტურის უნიფიცირება, მონოლითური ხასიათი	მულტიკულტურულობა, კულტურათა დიფუზია, აკულტურაცია
რაინდული ეთიკა	„ბურჟუაზიული“ ეთიკა
ინდივიდუალური ინტერესების, გატაცების არქონა	ინდივიდუალური ინტერესები; ჰობი – ფსიქოლოგიური წონასწორობის მექანიზმი
გაცხადებული ნეკროფილია	თავშეკავებული მემორიალიზება
ქცევის სოციალურ-ფსიქოლოგიური პატერნების ტერიტორიული განსაზღვრულობა	ქცევის სოციალურ-ფსიქოლოგიური პატერნების უცვლელი, ინტერნალიზებული (გაშინაგანებული) ფორმები
იდენტობის, ინტერესებისა და პასუხისმგებლობის ვიწრო არაეალი	იდენტობის, ინტერესებისა და პასუხისმგებლობის ფართო არეალი
სოციალური ქცევის ტრადიციული სტანდარტებისგან უმნიშვნელო გადახრა (დევიანტობა) ორივე მხარეს	სოციალური ქცევის ფორმალიზებული სტანდარტებისგან გადახრის (დევიანტობის) ფართო დიაპაზონი
უცნობების მიმართ დამოკიდებულების დიქტომია: „მტერი ან მოყვარე“	უცნობების მიმართ ნეიტრალური დამოკიდებულება
„სხეულის ენის“ რეგლამენტაცია და სიმკაცრე	სხეულის ენის თავისუფლება
თემში დაცულობისა და ფსიქოლოგიური კომფორტის შეგრძნება	„ბრბოში (ხალხმრავლობაში) მარტოობის“ შეგრძნება
სარიტუალო წვეულების სუფრაზე დასხდომის გენდერული დაყოფა	წვეულების სუფრაზე გენდერულად თავისუფალი დასხდომა
სარიტუალო მოვლენებისადმი მიძღვნილი სუფრების მრავალრიცხოვნობა	სარიტუალო მოვლენებისადმი მიძღვნილი სუფრების მცირერიცხოვნობა
კოლექტიური (სათემო) პასუხისმგებლობის გათავისებულები ვალდებულება	პერსონალური ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა კანონის წინაშე
პატრონყმური ურთიერთობები, კლიენტელიზმი, „ბიზანტიზმი“	საქმის პრიმატი, საკონტრაქტო სისტემა
ძალის პატივისცემა და დამორჩილება	გონების პატივისცემა
ადათებით განსაზღვრული, რიტუალიზებული საზოგადოებრივი ცხოვრება	ფორმალური კანონმდებლობით დეტერმინირებული, ფართო საზოგადოებრივი ცხოვრება
კვების (კერძების) ადგილობრივი მენიუ	კერძების გლობალური დიაპაზონი
სუფრის გაძღოლის ავტორიტარული სტილი	წვეულებების დემოკრატიული ფორმები
ხელოვნება, კულტურა	
კულტურის რეტროორიენტაცია	ახლის ძიებასა და შექმნაზე ორიენტირებული კულტურა
ხელოვნების სამოყვარულო, „ხალხური“, ანონიმური ხასიათი (ფოლკლორი)	ხელოვნების სფეროში პროფესიული მოღვაწეობა, პერსონიფიცირება
კულტურის ერთიანი „სხეული“	კულტურის განშრევა ელიტურ და მას(პოპ) კულტურად; კულტურის კერპების ფენომენი

ზეპირსიტყვიერება; ლეგენდების; მითების, ზღაპრების თაობიდან თაობაზე გადაცემა	წერილობითი არტეფაქტები, პროფესიული ლიტერატურა, დაცული საავტორო უფლებები
კონსერვატიული, უცვლელი მხატვრულ-ესთეტიკური მჯობინებები და ფორმები	სტილური მრავალფეროვნება; ხშირად ცვალებადი მოდის ფენომენი
კულტურის ფორმების რეგიონული თავისებურებები	კულტურის ფორმების უნივერსალური, უნიფიცირებული ხასიათი
ლოკალური, საყოველთაო, უცვლელი კულტურული იდეალი	ტრანსლოკალური, მრავალფეროვანი, დინამიკური კულტურული იდეალები
საყოველთაო ხასიათის ხალხური და რელიგიური დღესასწაულები, ადგილობრივი „დღეობები“	ოფიციალური მემორიალური დღეები, პერსონიფიცირებული იუბილეები, ქალაქების დღეები
ისტორიული, ორგანული, ხალხური ტოპონიმია	პოლიტიკურად ორიენტირებული, იდეოლოგიური ტოპონიმია
სახასიათო კუთხური დიალექტები და კილოკავები	ქართლურ დიალექტზე დაფუძნებული ქართული სალიტერატურო ენა; არგო, ჟარგონები, სლენგები, ბარბარზმები
ფიზიკური განვითარების შერწყმა შრომითს საქმიანობასთან	ფიზიკური კულტურის განცალკევებულ ფენომენად დამკვიდრება
სანიტარული პრაქტიკების ჩამორჩენა	მაღალი სანიტარული სტანდარტები
კულტურული კარჩაკეტილობა	სხვა კულტურებით დაინტერესება, ტურიზმის განვითარება
.....
.....
.....

ცხრილის ბოლოში დატოვებული თავისუფალი პუნქტები შემთხვევითი არ არის – ეს იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს რეალობაში რურალური და ურბანული (სუბ)კულტურების ამსახველი შეპირისპირებული წყვილების ჩამოთვლა უსასრულოდ შეიძლება. დარწმუნებული ვარ, რომ დაინტერესებული მკითხველი შეავსებს საკუთარი თვალითა და გონებით დანახულ სტატიის ხარვეზებს. პუბლიკაციის მიზანიც ხომ ეს არის – პროფესიული და საზოგადოებრივი აზრის გააქტიურება, ურბანიზებულ სამყაროში ცხოვრების გაცნობიერება...

ამ ჟანრისა და ხასიათის სტატია დასკვნას საჭიროებს. მთავარი ისაა, რომ სტატია არ უნდა იყოს გაგებულ, როგორც ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების ახლო თუ შორეული წარსულისათვის დამახასიათებელი „ახალი ადამიანის“/„ახალი ქართველის“ კონსტრუირების წინაპირობა/მინიშნება. იგულისხმება უკვე მივიწყებული, მკვდრადშობილი, საბჭოთა პერიოდის „კომუნიზმის მშენებლის მორალური კოდექსი“¹ და პრინციპულად ანალოგიური, უკვე ჩვენს დროში, პრეზიდენტ მ.სააკაშვილის ხელისუფლების პერიოდში, ტრადიციული ფასეულობების ძალადობრივი, დაჩქარებული მსხვერვის მრავალმხრივი ზეღიბერალური პრაქტიკა. ამ უტოპიური განზრახვების საწინააღმდეგოდ, სტატია ერთგვარი სოციალურ-ფსიქოლოგიური სარკეა; მასში ჩახედვა ხელს შეუწყობს ქართული საზოგადოების ესოდენ სასურველ რეფლექსიას და მარგინალური მდგომარეობიდან ურბანული ცხოვრების წესისაკენ მიმავალ მაგისტრალურ გზაზე შეუქცევად სვლას.

¹ „კომუნიზმის მშენებლის მორალური კოდექსი“ – კომუნისტური ფასეულობების 12-პუნქტიანი ნუსხა, რომელიც აისახა სკკპ-ს XXII ყრილობის მასალებში (1961 წ.).

ბიბლიოგრაფია:

- ჯაოშვილი, ვ., ლუტიძე ბ. „ურბანიზაცია“. სტატია ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიაში, ტ. 10, თბილისი, 1976, გვ.170.
- «Урбанизация». Статья в Философской энциклопедии, т. 5. Москва, Советская энциклопедия, 1970, сс. 285-286.
- Wirth, L. "Urbanism as a Way of Life". The American Journal of Sociology, 1938, 44 (1), pp. 1-24.
- ვირთი, ლ. „ურბანიზმი, როგორც ცხოვრების წესი“. ქალაქი. კრიტიკული შესავალი (რედ. ლ. ასაბაშვილი), თბილისი, ღია საზოგადოება – საქართველო, 2014, გვ. 24-49.
- Thomas, W.I., Znaniecki, F. The Polish Peasant in Europe and America, V 1-5. Gorhan Press, 1918.
- Mumford, L. The Culture of Cities, Harcourt Brace & Company, 1938.
- Вебер, М. «Протестантская этика и дух капитализма». В сб.: М. Вебер. Избранные произведения, Москва, Прогресс, 1990.
- Гумилёв, Л. Н. Этногенез и биосфера земли, Москва, ТОО «Мишель и К», 1993.
- Нижарадзе, Г. «Мы – грузины. Полемические заметки по поводу некоторых социально-психологических аспектов грузинской культуры». В сб.: Народы перед зеркалом. Эссе, статьи, очерки, Москва, Дружба народов, 2014, сс. 16-48.

VLADIMIR (LADO) VARDOSANIDZE

AN ATTEMPT TO COMPARE THE CHARACTERISTICS OF “TRADITIONAL”/RURAL AND “MODERN”/URBAN (SUB)CULTURES UNDER THE CONDITIONS OF GEORGIA (A MATERIAL FOR REFLECTION)

Summary

Today, Georgian society is going through a difficult, but inevitable and irreversible historical stage of urbanization and living in an urban environment. However, it is not enough to evaluate the trend of urbanization only based on statistical data – it is much more important to reveal the qualitative characteristics of this process.

The management of the urbanization process, full-fledged socio-economic success and sustainability are highly dependent on the deep understanding and practical comprehension of the nature of this phenomenon by all groups or individual members of the society. Moreover, such an approach, at the current stage of public development, should become the basis of the national ideology; all the institutions of the society's activities and sectoral policies are to be built on it.

It is no secret that, historically, Georgian culture is rural, traditionalist; urban forms in it were of a discrete nature and were mainly related to the economic activities of foreign elements – handicrafts and trade; often, it was even related to urban management. We still think of Georgian (national) culture with the categories of a single, seemingly inseparable, indivisible body, and we pay less attention to the dynamic processes of differentiation taking place in it, first of all, the irreversible formation of modern Georgian urban culture.

In this regard, it is very important to understand the crystallization of urban (sub)culture in the core of universal Georgian culture. For a wide circle of our compatriots, this (sub)culture is an ephemeral thing; its intangible, invisible characteristics or manifestations are little understood. That is why it is important to reveal and present the characteristics of rural and urban (sub)cultures as concretely as possible, often in an exaggerated manner.

The theoretical work of Louis Wirth, a prominent representative of the Chicago ecological school, which became a classic of urban sociology, “Urbanism as a way of life” led me to be interested in this

topic. He examines urban characteristics against the background of the second cultural pole – rural culture.

As for the empirical study of this problem, it is worth noting the important and thorough work – “The Polish Peasant in Europe and America” – written by William I. Thomas and Florian Znaniecki.

In his well-known monograph “The Culture of Cities”, Lewis Mumford formulated a large-scale, multi-faceted definition of the city: “A city, in its full sense, is a geographical complex, an economic organization, an institutional process, a theater of social action and an aesthetic symbol of collective unity.”

Earlier, Max Weber, a classic of urban sociology, in his “Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism” provided a theoretical-methodological basis for the understanding of the city nature.

But what are the immanent components/characteristics of the both – rural and urban – (sub)cultures? In this paper comparison of this components is suggested in the format of table. In order to better understand the content of the publication, it is necessary to present some preliminary reservations:

- (1) “comparison” does not mean “confrontation”;
- (2) the definition “rural” do not bear the load of negative or pejorative connotation;
- (3) proposed characteristics are a theoretical construct, because, in a pure, “sterile” form, these characteristics – due to sociocultural diffusion in the process of urbanization – actually no longer exist. This creates a very significant phenomenon – the marginalization of a certain part of the modern Georgian society.
- (4) our society does not exist in the described two polar states – “classic village” or “classic city” – but on a certain and dynamic scale of the sociocultural continuum, where each concrete/personal situation is defined by a specific, unique combination of factors;
- (5) not the current state of some characteristic that should be taken into account, but a sufficiently distinct, clear trend;
- (6) The proposed oppositions, in their rural part, are relevant for the Georgian, or, if you like, Caucasian cultural circle; and in the urban part, they reflect the historically formed urban characteristics of the developed countries of Western Europe;
- (7) The main thing for the reader is to see “geo-referentiality” in each pair of opposing features, and in the continuum between them, i.e. the influence of spatial behavior models (“patterns”) of people or institutions on the space of society’s activity (territorial organization, anthropogenic structures, etc.).
- (8) The table reflects only the subjective position of the author and does not represent the claim of “ultimate instance truth”.

The opposing pairs of features are grouped under the following broad thematic headings:

- Settlement system, manmade environment;
- Economy, time, work;
- Policy, management, information;
- Nature;
- Socio-demographic and psychological patterns;
- Culture and art.

Such a formal way, in some cases, can be too conditional or rigid and, according to the reader’s opinion, may be regrouped.

The free lines left at the bottom of the table are not accidental – it means that in the reality of Georgia, one can endlessly enumerate opposite pairs representing rural and urban (sub)cultures. The interested reader will fill in the gaps of the article seen with his/her own eyes and mind. This is the purpose of the publication – activation of professional and public opinion and awareness of the way of life in the contemporary urbanized world.